

zavládá mír v jednotlivých svazech, nedozná jejich hospodářská výkonnost žádné újmy, naopak bude jim na prospěch, půjdou-li družstevníci ruku v ruce s vůdci odborového hnutí a s vůdci stran (nejsou-li to už tak jako tak tytéž osoby), poněvadž se tím získá širší propagační základna. Objeví-li se však, a to je právě u politisujícího družstevního hnutí téměř nevyhnutelné, radikální proudy, pokoušejí-li se v jednotlivých družstvech při valných hromadách radikální skupiny terorizovat členy jiného smýšlení, stane-li se v nejkřiklavějším případě, že funkcionář družstva požaduje od nakupujícího člena průkaz o členství nikoli členskou knížkou, nýbrž legitimací strany, pak se dostáváme na scesti, které zavádí daleko od čisté družstevní ideje, od zásady solidární kooperace. Správy družstev, jež chtějí šetřiti co nejvíce družstevní neutrality, nemají proti podobným proudům vždy snadné postavení. Jest jisto, že užší styk nebo dokonce opravdová trvalá součinnost mezi různými svazy musí zůstatí potud pouhým nespílnitelným přáním, pokud podobná kvašení budou sváděti vnitřní politiku jednotlivého svazu stále s klidné dráhy organickéko vývoje«. (Str. 120).

Herzova práce je nejen skutečným obohacením chudé domácí literatury družstevní, nýbrž i vítaným a potřebným spisem propagačním.

A. Klímt.

CHARLES GIDE (1847—1932). Paris, Revue des études coopératives. No 43, Avril-juin 1932.

Revue des études coopératives věnovala jedno číslo památce svého zakladatele Charlesa Gida, který zemřel 12. března t. r. — *W. Oualid* píše zde o Gidovi jako národohospodáři a sociálním autoru. V posledních padesáti letech měl Gide největší ohlas a vliv z francouzských národohospodářů: stačí připomenout úspěch jeho »Zásad národního hospodářství«, jež vyšly francouzsky v 26 vydáních a byly přeloženy do 18 jazyků. Tento úspěch měl Gide hlavně proto, že nebyl nikdy dogmatický, nýbrž hledal zásady národního hospodářství v životě národů a snažil se uvésti do národního hospodářství lidský a mravní prvek, o něž se klasičtí národohospodáři nestarali. Gidovi není předmětem národního hospodářství abstraktní pojem člověka, homo oeconomicus, bez masa a života, nýbrž naopak složitá bytost, vedená nejen svými zájmy, nýbrž i svým přesvědčením. Dokonce i lidské zájmy jsou četné: nejen zájem zisku, nýbrž i zájem o volný čas (zkrácení pracovní doby), zájem o neodvislost (boj proti námezdní soustavě), zájem o bezpečnost (sociální pojištění). Osobní zájem pak dnes stále ustupuje zájmům celku. Proto Gidovu národohospodářskou teorii vede hlavně snaha po hospodářské psychologii. Základem hodnoty je mu užitek, který se stanoví potřebami lidí. Tak se stává spotřeba cílem hospodářské činnosti. Avšak spotřebitel, který by měl hrát velikou úlohu v hospodářském životě, je vykořisťován výrobcí, kteří jsou dobře organizováni. Současný sociální řád je založen na výrobě, nikoli na spotřebě, čili jinými slovy slouží individuálním ziskům, nikoli sociálním potřebám. Gide tvrdí naproti tomu, že je třeba postavití pyramidu hospodářského života nikoli na nestálou špičku výroby, nýbrž na solidní širokou základnu spotřeby. Výroba bude vyrábět jen na objednávku a nedojde k nadprodukcí, krisím a nezaměstnanosti.

Za základ této nové sociální organizace pokládá Gide solidaritu. Proti socialismu ponechává některé zásady dnešního řádu: vlastnictví, dědické právo, právo volně nakládati se svým jměním, ale zmírňuje nerovnosti mezi lidmi pouty dobrovolné solidarity. Je pro spravedlnost a mravnost v hospodářském životě, pojmy to, které scházejí podle Gida klasickým národohospodářům. Chce jich dosáhnout, jak již bylo řečeno, dobrovolnou solidaritou, ale kde by ta nestačila, je i pro zásah státu, který má zákony chránit slabé před vykořisťováním nebo nutit k solidaritě. Neboť stát je vlastně nejstarším a nejmocnějším projevem lidské solidarity. Má právo vnucenou solidaritou připravovat cestu budoucí solidaritě dobrovolné.

Bernard Lavergne napsal úvahu o Gidovi jako zakladateli družstevní nauky spotřeby. Ukazuje, že až do Gida nebylo pravě družstevní nauky spotřeby. Owen, Fourier, Stuart Mill mají místo ní jen pojmy správných cen, normálních mezd a podílu na zisku. Až do 1885 mělo družstevnictví velmi skromné cíle a přisluhovalo liberalismu. Teprve Gide od r. 1889 postavil je na zcela nový základ

a odloučil je od liberalismu. Gide sice přiznával, že liberalismus snížil ceny a usnadnil mezinárodní styky svými zásadami volného obchodu a zrušení celních překlad, ale dodával, že družstevníci nemohou věřit, že jedině zákon nabídky a poptávky zajistí spravedlivé ceny a že svobodná soutěž způsobí normální zisky. Družstevníci nechtějí hledat lék v soutěži, t. j. v boji, nýbrž v solidaritě. Kdežto pak liberálové tvrdí, že zisk je nutný, odstraňují jej družstevníci tím, že jej vracejí kupujícím.

Lavergne ukazuje dále ve své studii, že družstevní nauka Gidova se rozcházelá i s naukou marxistickou. Gide je sice pro mezinárodnost jako marxisté, hlásá spojení spotřebitelů všech zemí, Gide je rovněž pro socialisaci výrobních prostředků, avšak na druhé straně liší se jeho nauka od marxismu v několika bodech. Družstevnictví je Gidovi v zásadě individualistické, poněvadž předpokládá stálou činnost individuální iniciativy jdoucí za určitým cílem. Právě proto zaznamenává družstevnictví úspěchy, kdežto státní socialismus, k němuž marxismus dospívá, je namnoze neplodný. Gide dále nevěří v osudovost dějinného materialismu, nýbrž hlásá, že v družstevnictví tvoří a řídí vývoj činnorodá vůle. Pokud se týká třídního boje, nepopírají družstevníci, že zde je, ale myslí, že se družstevnictví o tento fakt nemusí starat, nýbrž naopak má se snažit v duchu svých zásad solidarity rozšiřovat styky mezi jednotlivými třídami spotřebitelů.

Gidovi se podařilo postavit družstevní nauku na pevný základ, na němž od té doby stále stojí. Z jeho nauky čerpají ještě dnes družstevníci svou víru v nový společenský řád.

Vůdce francouzských odborářů *Jouhaux* píše o Gidově poměru k dělnickému hnutí. Gide stál na straně dělníků a všech slabých v dnešním společenském řádu. Chtěl dáti práci a výrobě vznešený úkol: sloužiti potřebám kolektivity. Byl proti hospodářskému vykořisťování práce, nechtěl, aby jeden člověk byl nástrojem obohacení druhému. Doufal, že právě družstevnictvím se přispěje k odstranění námezdnictví, že v družstevnictví nabudou dělníci znalostí a vlastností, jichž potřebují, aby mohli zaujmout místo, jež jim ve společnosti patří.

Louis *Tardy* píše o Gidově vztahu k zemědělským družstvům. Uvádí, že Gide uznával odlišnost zemědělské výroby a že ustoupil od svého prvotního požadavku, aby družstva spotřebitelů získávala selské statky a vedla jejich provoz. Uznával naopak výsledky zemědělských družstev úvěrních a prodějních a přimlouval se za jejich součinnost s družstvy spotřebitelskými. V tomto spojení výrobců a spotřebitelů viděl jediné východisko z hospodářské krise, jež vyplývá z velké části ze špatné organizace výroby a směny.

Celé Gidovo číslo *Revue des études coopératives* je důkazem, jak si francouzští družstevníci váží svého zakladatele. Všichni autoři zdůrazňují, že jako pravý Francouz nezapomínal nikdy pro hospodářské otázky na lidského ducha a srdce. Byl vždy veden lidskými důvody, úctou k lidské osobnosti i v hospodářském životě a proto také jeho nauka měla takový úspěch. Třeba konečně zdůraznit, že Gide byl dobrým francouzským vlastencem, ale při tom obhájcem mezinárodní lidské civilizace a přesvědčeným obhájcem světového míru.

Dr. Konstantin Jelínek.

DR. KAREL ENGLIŠ: THEORIE STÁTNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ (Nákladem F. Topiče v Praze 1932, 230 stran za 50.— Kč).

Englišova »*Theorie státního hospodářství*« jest druhou částí ze souborného díla »*Teleologická theorie hospodářská*«, jejíž plán rozdělil autor na část noetickou, na pozitivní theorii hospodářskou a na část kritickou. Část noetická byla uveřejněna jako zvláštní monografie pod názvem »*Teleologie jako forma vědeckého poznání* r. 1930. Poněvadž spis se dotýkal spíše filosofických, než ryze hospodářských problémů, vyvolal známou diskusi zejména s prof. J. K. Kozákem a prof. dr. F. Krejčím, zastávajícím odlišná noetická stanoviska. V odpověď na jejich vývody uveřejnil dr. Engliš práci »*Ekonomie a filosofie*« r. 1931. Z části kritické, jejímž cílem má býti kritika jednotlivých nauk, byl v odborném tisku uveřejněn již rozbor teorií Liefmannových, Engländerových, Schackových, Wedigenových a j., kdežto rozbor Ritschlovy theorie tvoří zakončení knihy, o níž referujeme. Pokud jde